

DOKUMENTUMOK KENYERES LAJOS VÉRTANUSÁGÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ

Közreadja: Varga Lajos

Kenyeres Lajos a Váci Egyházmegye vértanúhalált halt papjai közé tartozik. Életének története ma is aktuális, hiszen kapcsolatban van az 1956-os forradalom és szabadságharc, valamint az azt követő megtorlás történetével. Mivel cselekedeteit a békeszerzés és saját egyháza szabadságának védelme indokolta, hitvalló életének példája arra ösztönöz bennünket, hogy ha ennek feltételei meglesznek, boldoggá avatását is kezdeményezzük.

1. Életrajz

Száz évvel ezelőtt, 1908. január 3-án Rákócifalván született Kenyeres Károly Lajos, a Váci Egyházmegye vértanúhalált halt papja. Édesapja Kenyeres Ferenc gazdálkodó, a helyi közösség harangozója volt. A keresztlevélben az apa „egyházfiként” szerepel. Összesen öten voltak testvérek. A helyi elemi iskola 6. osztályának elvégzése után az 1919/20-as tanévben kezdte meg középiskolai tanulmányait a szolnoki Állami Főgimnáziumban. Itt az 1925/26-os tanév elvégzése után érettségi vizsgára jelentkezett, melyet sikeresen tett le. Teológiai tanulmányait a váci Hittudományi Főiskolán kezdte rögtön az érettségi után. 1930-ban Vácott szentelték pappá. Káplán és hitoktató volt: Üllő, Szentés-Fábiánsebestyén, Újpest, Hatvan-Belváros, Valkó, Csépa, Cegléd, Tiszakürt, Kiskundorozsma és Pesterzsébet. 1946-ban tiszavárkonyi plébános lett. Ekkor közelebb került a családi otthonhoz. Híveit nemcsak szóval, hanem írással is táplálta. Könyveiben a prédikációit, az ifjúsághoz szóló buzdításait örökítette meg.¹ Külön gondja volt a tanyai iskolákban tanuló gyerekek oktatása.² A népiskolák VII. és VIII. osztályos tanulói számára Tóth Józseffel együtt hittankönyvet írt.³ Hittankönyve kiadásával még 1950-ben is foglalkozott, ekkor jelent meg név nélkül, *Hittan és erkölcsstan* címmel.⁴ Lelkipásztori gondosságát tükrözik lelkipásztori röpiratai.⁵ Élénken foglalkoztatták a jövő kérdései.⁶ A hívek emlékezetében békeszerető, bátor, szókimondó emberként maradt meg. Szavaiban az Evangélium üzenetéhez ragaszkodott. Ezt bizonyítja Andropovhoz írt levele is, mely a békéért való bátor kiállását hirdeti. 1957. február 28-án kora délután Vezsensyre kerékpározott, hogy hittanórát tartson. Miután ezt befejezte, a Tisza gátján útját állták, bántalmazták, majd eldördült a halálos lövés. E lövésről a halotti bizo-

nyítvány is tanúskodik. Holttestét közvetlenül a vízparton elföldelték, kerékpárját pedig a vízbe dobták. Ez utóbbit, ahogy a Tisza vize apadt, néhány héttel az esemény után megtalálta egy ember; őt is meghurcolták, majd megtiltották neki, hogy bárkinek bármit is elmondjon. 1958. február 28-án holttestét egy martfűi halász pillantotta meg a Tisza vizén. Hozzá tartozói nagy nehézségek árán csak később hozhatták megboldogult paptestvérünk földi maradványait a rákócifalvi temetőbe, ahol azóta is nyugszik. 2007. március 4-én emlékeztünk a tiszavezsenyi kápolnában és a rákócifalvi templomban vértanú halálára. Egyben a hívek imáját is kértük, hogy Jézus Krisztusért halált szenvedett papunk emlékezte által Istentől kegyelmeket nyerjünk. A Tisza gátján a gyilkosság helyén ma kopjafa áll.

2. Dokumentumok

Az alábbiakban néhány dokumentumot közlünk, melyek Kenyeres Lajos életével kapcsolatosak. Az itt közölt dokumentumok a Kenyeres család, a Váci Püspöki és Káptalani levéltár, valamint a Kalocsai Érseki Levéltár őrizetében maradtak meg. Történetének teljes megismerése érdekében, mint ahogy ez a leközölt (transzkrivált) levelekből is kiténik, életrajzának megírásához sokkal több kutatásra lenne szükség. A Kenyeres Lajos által írt levelek Andropovhoz, Kádár Jánoshoz és Dögei miniszterhez valószínűleg meg is érkeztek. Meggyilkolását ugyan korábbi papi tevékenysége is indokolhatta, de az események kronológiai rendje alapján azt vélelmezzük, hogy halálának közvetlen oka az Andropovhoz és Kádár Jánoshoz írott levelek voltak.

A D.I.SZ. Petőfi Körhöz írt levele

D.I.SZ. Petőfi Kör Vezetősége!

Tisztelettel kérem, vegyék jó néven az alábbi soraimat. Mi, vidékiek is, már amennyire lehet, nagy érdeklődéssel figyeljük a Petőfi Kör vitáit és örülünk annak a friss levegőnek, ami ezeken keresztül beáramlott a magyar életbe. Örülünk, hogy a merev dogmatikus kinyilatkoztatások helyett, — amiről eddig is tudtuk nagyon jól, hogy nem fedik a tényeket, a valóságot, — most már bátor vita révén keresik a jobbat, az igazabbat.

Sok kényes kérdést megtárgyaltak már. De úgy látom, hogy — már amennyire innen vidékről meg tudom ítélni — egy kérdéshez még nem mertek hozzányúlni. Ez a vallás kérdése. Ezt úgy látom,

vagy tabunak tekintik, amihez hozzáúlni nem szabad, vagy igyekeznek levegőnek nézni, aminek nincs súlya, nincs jelentősége. Bár az is lehet, hogy egyszerűen még nem került sorra.

A struccpolitika, ha valóban az volna, ezen a téren sem lehet örök, mert a vallás, az egyház *van!* Ez olyan tény, mint ahogy a Duna, vagy a Gellérthegy is *van*. És hiába hunyjuk be a szemünket, a Gellérthegy azért még Gellérthegy marad.

A vallás is egy meglévő tény, valóság, amit nem letagadni, hanem új életünkbe beleépíteni kell.

Azért azt hiszem, igen hasznos volna és az ország óriási többsége igen szívesen venné, ha ezt a kérdést is őszinte, nyílt vitára bocsátanák a Petőfi Körben. Legyen szabad mindjárt néhány vitaszempontot is felvetnem.

1) A vallás szerepe a nemzet és az ifjúság nevelésében.

2) Van-e okozati összefüggés a fiatalkorú bűnösök nagymérvű elszaporodása és a vallás nélküli nevelés között?

3) Tudunk-e a vallás és az Isten előtt való felelősségtudat helyett valami más, jóra ösztökélő és rossztól visszatartó népnevelő eszközt adni, és mi lenne az?

4) Egyáltalán, ha kiiktatjuk a vallást és annak törvényeit az életből, tudunk-e valami más, jobb, szilárd normát találni, aminek alapján meg tudjuk állapítani, mi a jó és mi a rossz?

5) Van-e helye, van-e hivatása és munkaköre az egyháznak és a papságnak az új társadalomban és milyen lenne az?

Ilyen és ehhez hasonló témák megvitatása, azt hiszem, előbb-utóbb elkerülhetetlen lesz. Minél előbb való tisztázása pedig a nemzet lelki egysége érdekében föltétlenül hasznos lesz.

Szerény meglátásom szerint sok tévedésnek a forrása az, hogy a pártoktatásban azonosítják az idealista világfelfogást a vallásos világfelfogással. A keresztény filozófia éles ellentétben van a filozófiai idealizmussal. Sokszor hallottam már azt a mondást (azt hiszem, jól adom vissza), hogy az idealista filozófia szerint a tudat határozza meg a létet, míg a materialista filozófia szerint a lét határozza meg a tudatot. És ezt az ellentétet nem lehet áthidalni.

De át lehet! Mert a keresztény filozófia is gyökeréig tévedésnek minősíti a múlt században divatos, a valóságtól elszakadt filozófiai idealizmust. Ebben a pontban — tudtommal — a keresztény filozófia is pontosan azt tanítja, amit a szemináriumokban és a pártiskolákban tanítanak.

Mivel tudtommal erre még senki sem mutatott rá, azért legyen szabad erre felhívnom a figyelmüket.

Tiszavárkony, 1956. október 16.⁷

Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsekhez írt levele

Főmagasságú Bíboros Hercegprímás Úr!

Ne méltóztassék tolakodásnak venni, hogy mint egy ismeretlen kis alföldi falu plébánosa soraimmal felkeresem legelőször azért, hogy nagy öröömömmel adjak kifejezést afölött, hogy a jó Isten ezt is megérvünk engedte; ismét szabadon vezetheti a magyar katolikus egyházat és a magyar népet. De azért is, hogy az egyházi élet újra megindításával, illetve újraszervezésével kapcsolatban néhány gondolatomat Főmagasságod elé terjesszem.

Mint mások is, én is sokat töprengtem az elmúlt évek alatt, hogyha újra szabadok leszünk, hogyan lehetne jobban felépíteni egyházi életünket. Így alakultak ki bennem az alábbi gondolatok: sem nem teljes, sem nem rendszeres tervezet ez, sőt bizonyos mértékig talán naiv is, hiszen távol az események központjától nem ismerhetem pontosan a helyzetet, és a lehetőségeket. Inkább ötletek ezek, de egyik-másik talán valamilyen formában használható.

1. Szerény gondolatom szerint nem volna kívánatos mindent úgy visszaállítani akarni, ahogy 1945 előtt volt. Egyrészt azért, mert már akkor is sok minden elavult volt, már akkor is sok mindent korszerűsíteni kellett volna. Másrészt azért, mert az elmúlt 12 évet nem lehet meg nem történné tenni. Az újjáépítésnél a mai tényeket és a mai szükségleteket kell alapul venni. Most sokkal könnyebb a jelenkor és a jövő kívánalmainak megfelelő életet beindítani, mert sok szempontból tabula ráza van.

2. Legfontosabb feladataink közé tartozik az *iskolák* ügyének és fiatalságunk nevelésének rendezése. Ebben is és minden más anyagi természetű ügyben azt hiszem, az lenne a legigazságosabb, ha az ország vallási megoszlásának arányát vesszük alapul. Az országnak kb. 70%-a katolikus, 30 %-a más.

Gondolatom szerint kétféle iskola lenne: egyházi és állami. Esetleg más elnevezéssel, pl. hitvallásos és nem hitvallásos iskola. Minden iskola fenntartási költségét az állam viselné. Amelyik községben (nagyobb helyen: amelyik iskolában) a tanulók 70 %-a egy vallásfelekezethez tartozik, az az iskola az illető vallásfelekezeté. Tehát katolikus az az iskola, ahol a gyermekek 70%-a katolikus. Református az az iskola, ahol a tanulók 70%-a református stb. Ahol egyik felekezet sem éri el a 70%-ot, az az iskola nem hitvallásos.

Minden iskolában ugyanazokat a tankönyveket használnák. Minden tankönyvben — a könyv terjedelmével arányban — bizonyos számú lapot, vagy ívet tartanának fenn az egyes egyhá-

zak speciális anyaga számára. Ezen a területen is az országos arálynak megfelelően osztoznának. Ezt a speciális vallásfelekezeti anyagot is benyomtatnák minden tankönyvbe, természetesen nem egy tömegben, hanem elosztva oda, ahova az a dolog természete szerint kívánkozik. De megjelölnék pl. egy kereszttel, hogy ez katolikus anyag. A katolikus iskolákban tanulnák a közös és a katolikus anyagot, a ref. iskolákban a közös és a ref. anyagot. A nem hitvallásos iskolákban csak a közös anyag volna kötelező. Így eléggé biztosítani lehetne az egységes nemzeti közszellemet, a nemzet lelki egységét.

A nemzet lelki egysége az egyik legfőbb cél. Ne lehessen különféle eszmék alapján darabokra törölni és egymással szembeállítani a nemzetet. Ezért drákói szigorúsággal vigyázni kell, hogy mindegyik felekezet mind a profán tárgyokban, mind a hitoktatásban csak a pozitív tanítást adhassa elő, és mind a jelenre, mind a múltra vonatkozólag kerüljön minden olyasmit, ami a másik felekezettel szemben lenézésre, vagy gyűlöltre vezetne. Gondolok itt pl. a protestánsok egyháztörténelem tanítására a múltban.

3. A szerzetes rendek kérdése. Nem tudom, helyes volna-e az összes régi szerzetes rend visszaállítását szorgalmazni, ami az erők nagyfokú szétforgácsolását okozta már a múltban is. Talán helyesebb volna csak néhányat — a legkorszerűbbeket és a legjelentősebbeket visszaállítani, amelyek aztán jobban koncentrált erővel eredményesebben működhethetnek. Ezek lehetnének: a most meglévő 1) ferencesek, 2) bencések, 3) piaristák. Azonkívül 4) a pálosok, mint egyetlen magyar alapítású rend, 5) jezsuiták, 6) szalézaiak. A női szerzetesek közül egy betegápoló, egy tanító rendet és még esetleg egy-két, a mai időkben különösen korszerű munkát végző apáca rendet. Ezek természetesen megkapnák a többi rend esetleg visszaszerezhető objektumait, és ellátnák azok munkakörét is.

4. Az egyház anyagi szükségleteinek fedezése. Ezt talán úgy lehetne legjobban megoldani, hogy a községben befolyó összes adóknak egy meghatározott százalékát hetenként átutalják az egyházközségnek egyházi célokra. Ezt az összeget minden községben a lakosság felekezeti megoszlásának arányában osztanák meg egymás között a különböző felekezetek. Ha valami különös szükség adódnék, azt gyűjtésből, vagy külön, rendkívüli adóból lehetne fedezni. Az így befolyt összegnek bizonyos százalékát az egyházmegyei hatósághoz, vagy egy országos központba küldenék fel a plébániák, a központi kiadások fedezésére.

A plébániák földjavadalmasításának visszaállítása, legalábbis olyan mértékben, hogy az a

háztartás szükségleteit be tudja teremni, kívánatos volna. Ezt talán úgy lehetne megoldani, hogy ahányszor 100 lélek van a községben, annyi hold földet juttatna az állam — az egész ország területén szétszórva — az egyházi javadalmak céljára. 10 milliónak véve az ország lakosságának számát, ez 100 000 holdat tenne ki. Ezt a felekezeti megoszlás arányában osztanák meg az egyes vallásfelekezetek között. Ebből lehetne kialakítani az egyes plébániái javadalmakat, és juttatni lehetne belőle a központi célokra is. — Ez a szám természetesen inkább csak a gondolat ilusztrálására szolgál. — Végleges mennyiséget majd a szükségletek és lehetőségek alapos felmérése után lehetne megállapítani.

Idáig írtam 1956. november 2-án. Aztán közbe jött november 4-e... Lett volna még néhány gondolat, de az események másképpen fordultak egyelőre. Talán csak a katolikus sajtó ügyét említtem fel, ahol a vezető gondolatnak — szerintem — szintén annak kell lenni: nem szabad sok apró-cseprő lapocskákkal szétforgácsolni az erőket. Egy-két katolikus lap, de az legyen átfogó és erős.

Tiszavárkony, 1956. december 10.

Kenyeres Lajos

Valószínűleg Dögei Imre miniszterhez írt levele

Miniszter Úr!

Nagyon sok községben újra rendeződnek földviszonyok. Sok erőszakkal betagosított, vagy elvett föld visszakerül régi gazdájához. Így sok helyen kikerülnek a tagosításból kis falusi lelkészek földcsekkéi is.

A mostani rendeződéssel kapcsolatban helyes volna, ha az alsópapságnak ismét juttatnának annyi földet, amennyi a házi szükségletek megtermelésére elegendő. Ez volt a helyes elgondolás 1945-ben is, amikor a lelkész számára 15, a kántor számára 10 és a harangozó számára 5 holdat juttattak. Csak a Rákosi féle erőszakoskodás fosztotta meg az alsópapságot kis javadalmi földjétől.

A nagy egyházi birtokokat nem kívánjuk vissza, de a házi szükséglet megtermeléséhez szükséges kis földcsekké kívánatos volna. Természetesen nem volna helyes gépiesen visszaállítani a régi állapotokat. Hiszen azok az állapotok több mint száz évvel ezelőtt alakultak ki. Az alatt a hosszú idő alatt a viszonyok sok helyütt, sőt legtöbb helyütt nagyon megváltoztak. A mostani helyzetet kell alapul venni.

Szerény javaslatom szerint azt a következőképpen lehetne rendezni:

Minden községben a terület 1 (egy) %-át juttatnák javadalmi célokra az egyháziak számára. Ezt a területet a község lakossága vallási megoszlásának arányában osztanák meg az egyes vallásfelekezetek között.

1945-ben 15 hold jutott a lelkésznek, 10 a kántornak, 5 a harangozónak. Ez jó volna most is az olyan községekben, ahol a hívek száma 2500 lelket nem haladja meg. Ahol 2500-nál több a hívek száma, minden további megkezdett 1500 hívőre 5 hold segédlelkészi javadalmat kellene juttatni. Ennek megfelelően kellene a kántor és a harangozó területét is emelni, mert ezek a nagyobb lélekszámú lelkésszék előreláthatólag később meg fognak oszlanı és így a segédlelkészi javadalom által mindjárt meglenne az új lelkésszék javadalma is.

Ezt a 15, 10 és 5 holdat olyan községekben is ki kellene adni, ahol jelenleg még nincs önálló lelkésszék, de az egy felekezethez tartozó hívek száma eléri az 500 lelket. Ahol ezt nem éri el, ott minden 100 (száz) lélek után 1 holdat adnának a lelkész számára és ennek megfelelően a kántor és a harangozó számára fél, illetve negyed holdat.

Ahol a határ nagyobb és így az egyház számára juttatandó terület a fentieknél több lenne, ezt a többletet a központi egyházkormányzat (püspökségi intézmények) javára lehetne fordítani.

Ilyen módon, azt hiszem, közmegelegedésre lehetne megoldani ezt a kérdést.

Mert a lelkészek házi szükségleteinek megtermelésére elegendő föld meglenne.

Az egyes felekezetek közötti elosztás igazságos lenne. A népnek sem lenne terhes, mert az egyháznak juttatott 1 % nem tudná elnyomni a többi 99 %-ot.

Javaslatom szíves megfontolását kérve, maradok tisztelettel

Tiszavárkony, 1956. december 27.⁸

Kádár János miniszterelnökhöz írt levele

Miniszterelnök Úr!

A sajtószabadsággal kapcsolatban szeretném előadni gondolatomat, illetve javaslatomat. Kérem szíveskedjék figyelemre méltatni.

Szerény véleményem szerint nem egészséges helyzet az, ha csak egy pártnak, vagy csoportnak van meg a lehetősége arra, hogy a sajtó útján megnyilatkozzék, a nép többi része pedig el van zárva ettől a lehetőségtől.

Káros ez magának a kormánynak is, és a népnek is egyaránt. Káros a kormánynak, mert nincs módja arra, hogy megismerhesse az ország hangulatát és akaratát. A helyzet nemismerése

folytán aztán nem tud — a legjobb akarat mellett sem — helyes intézkedéseket hozni, vagy a hozott intézkedések hatását lemérni. Igen nagy a veszélye annak, hogy a kormányzat elszakad a néptől, és akkor dőbben meg, amikor a helyzet tragikus robbanást eredményez. Biztosra veszem, hogyha az elmúlt években, Rákosi idejében, lett volna a népnek valamilyes lehetősége arra, hogy akaratát kifejezésre juttassa, akkor a hízelgők hazugságai nem tudtak volna akkora ködöt vonni a kormányzat és a nép közé, és most nem kellene elszenvedni a tragikus eseményeket.

De a nép számára is jobb, ha meg van a lehetősége arra, hogy a sajtó útján kifejezhesse gondolatát és akaratát. Ha a nemzet szabadon „kibeszélheti magát”, akkor nem áll elő az a helyzet, hogy nincs más mód akaratának megnyilvánítására, mint a tüntetés, a sztrájk és a forradalom.

Viszont az sem volna kívánatos, hogy szabadjára engedjünk minden felelőtlen izgatást és uszítást.

A helyes középutat szeretném megtalálni az alábbi elgondolásom és javaslatom által.

Alapgondolatom az, hogy a sajtó nem valamelyik párté, vagy csoporté, hanem az egész nemzet köztulajdona, közkinccse. Olyan, mint az országút: Nem sajátíthatja ki magának senki, hanem szabadon rendelkezésére áll mindenkinek, szabadon használhatja mindenki, természetesen a közösség érdekeinek szem előtt tartásával, a közlekedési szabályok betartásával. — Gondolatom szerint a sajtót is az egész közösség köztulajdonának kell tekinteni, amit szabadon használhat mindenki, természetesen a közérdek és a tisztesség szem előtt tartásával.

Ezt az alapelvet a gyakorlatban a következő módon lehetne megvalósítani: csak három országos jellegű lapot engedélyeznének: egy reggeli, egy déli, és egy esti lapot. Mindegyiknek megfelelő terjedelme lenne (8–10 oldal). A lap első fele a kormányé lenne, amelyben a kormány adná elő a maga terveit, elgondolásait, és propagandáját. A másik fele a kormánytól független csoportok, testületek, esetleg pártok rendelkezésére állna. Ha úgy tetszik, ez lenne az ellenzéki. Ezt a részt egy másik, a kormánytól független szerkesztőség teljesen szabadon szerkesztené. Így ugyanabban a lapban, az egész ország színe előtt folyna le a különböző programok és problémák megvitatása, természetesen a közérdek és a tisztesség szem előtt tartásával minden részről. A bíróságnak egy külön szerve vigyázna arra, hogy senkinek a jogai csorbát ne szenvedjenek, és hogy mindenki a közérdeket igyekezzék szolgálni, és a tisztesség határait át ne lépje.

A sajtószabadságnak és az egész sajtó kérdésnek ez az újszerű felfogása, ha azt becsülettel

megvalósítanánk, azt hiszem, igen hasznos volna a kormányszatnak és a népnek is egyaránt. Azt hiszem, az eddigi felfogásnál és gyakorlatnál jóval hasznosabban tudná a nemzet egyetemes közérdekét szolgálni.

Tiszavárkony, 1956. december 27.

Andropovhoz írt levele (1957. január 3.)

Mámorító boldogság és sötét kétségbeesés, soha el nem képzelt jólét és soha el nem képzelt pusztulás és borzalom mezsgyéjén tántorog, szinte borotvaélen az emberiség. Az atomkorszak szinte minden képeletet felülmúló lehetőségei egy olyan új történelmi korszak küszöbére állítottak bennünket, amelyhez képest az elmúlt történelmi korfordulók egészen eltörpülnek. Talán a tűz használatának felfedezése lehetett olyan átalakító hatással az emberiség életére, mint amilyenek a kezdetén állunk most. Valahol azt olvastam: Az elkövetkezendő évtizedek élete úgy fog viszonyulni a mi mostani életünkhöz, mint ahogy a lepke élete viszonylik e hernyó életéhez; ugyanaz a lény és mégis semmi hasonlóság nincs köztük. Az új energiák felhasználásával, annyiival szebbé, könnyebbé lehet az élet, mint amennyivel szebb a tarka pillangó a csúf hernyónál. Igen, ha előbb egy őrült ballépés a pokol borzalmait nem zúdítja ránk és romhalmazzá, temetővé nem változtatja a világot.

A tűz felfedezésének hatása lassan, talán századok alatt terjedt szét a világon. Áldás fakadt belőle, nem világkatasztrófa. Az atomenergia, az atomkorszak úgy rontott ránk, mint a váratlan nyári orkán. Nincs idő, hogy lélekben „megemésszük” felkészüljünk rá. Azért nagy a veszedelem, hogy elsöpör, és romba dönt mindent. Azt hiszem, itt van a mostani ragyogó reménységek és sötét kétségek között tántorgó korszakunk minden bajának a gyökere: Az élet a száguldó vihar erejével rohan bele az atomkorszakba, a világ berendezkedése, az emberiség gondolkozásmódja pedig még mindig a delizsánszon, múlt századbeli postakocsin cammog utána.

Különösen áll ez a politikai gondolkozásmódra és berendezkedésre. Az elmúlt évezredekben a világnak egymástól nagy távolságra levő vidékein élő emberek és embercsoportok alig érintkeztek egymással. Egy nagyobb hegylanc, folyó, vagy tenger szinte légmentesen elzárta őket egymástól. Nem is tudtak egymásról, nemhogy hatással lettek volna egymásra. Így alakultak ki a különböző népek és nemzetek, amelyek a maguk határai mögött a többi nemzetektől többé-kevésbé elzárkózva, alakították ki és élték a maguk

saját életét és kultúráját. Kifejlődött bennük a saját fajtájukat mindenkinél többre becsülő önérték. Ennek bástyái mögött lenézték, maguknál alacsonyabb rendűnek tartották a többi népeket, akiket valójában nem is nagyon ismertek. Még is volt lehetőség erre a kisebb-nagyobb mérvű elzárkózásra, mert az akkori közlekedési viszonyok azt mind, mint szellemi téren szinte szükségyszerűen magukkal hozták.

Ha az emberiség vezetői felismerik, hogy idejét múlt és káros, sőt esetleg végzetes dolog, ha a delizsánsz korának eszméivel és berendezkedéseivel akarjuk vezetni az atomkorszakot, és akarjuk megoldani annak problémáit, akkor szinte maguktól megoldódnak a most még megoldhatatlan világproblémák, akkor el lehet kerülni az atomháborút és akkor az atomkorszak nem a kollektív borzalom, hanem a kollektív boldogulás korszaka lesz.⁹

¹Kenyeres Lajos: *Sorozatos szentbeszédék a szentmiséről*. Szentes, 1941. Szerző kiad. Szent Imre Ny.

²Kenyeres Lajos: *Katolikus élet. Római katolikus hittankönyv az osztatlan és részben osztott tanyai iskolák számára*. Szentes, 1937, Szent Imre Ny. A hittankönyv 1942-ig már 6 kiadásban jelent meg.

³Kenyeres Lajos — Tóth József: *Római katolikus Hittan és Erkölcstan. A népiskolák VII. és VIII. osztálya számára*. IV. átd. kiad. Szentes, 1942, Szent Imre Ny.

⁴Váci Püspöki és Káptalani Levéltár 1524/1951.

⁵Kenyeres Lajos: *Lelekipásztori röpiratok*. Szentes, 1941. Szent Imre Ny.

⁶*A szebb jövő*. (Összeállította Kenyeres Lajos.) Korda, Budapest, 1942.

⁷A Dolgozók Ifjúsági Szövetsége 1950. június 16–18-án alakult. Szerepét 1957-ben a Kommunista Ifjúsági Szövetség vette át. A Petőfi Kör 1955. március 25-én alakult az értelmiségi fiatalok kommunista szellemben való aktivitása érdekében.

⁸A miniszter ekkor Dögei Imre volt.

⁹Ezt a levelet az eredeti hiányában Farkas László váci egyházmegyes pap hozzám küldött e-mail üzenetéből veszem. Nevezett egyházmegyes papunk az eredeti levél alapján másolta és küldte meg nekem. Ez az egyetlen levél, melyet az eredetivel nem áll módomban összevetni. Jurij Vlagyimirovics Andropov (1914–1984) az SZKP Központi Bizottsága Szocialista Országok Együttműködési Főosztályát vezette 1957-től 1967-ig. 1956-ban a Szovjetunió budapesti nagykövete volt.